

UNDERSKATTA INTE SKILLNADERNA I UTRIKESPOLITIKEN

ANN-SOFIE DAHL

*Det fanns en tid då det rådde politisk enighet om utrikespolitiken.
Så inte idag. Idag råder i själva verket en avgrunds djup skillnad mellan moderaterna och
socialdemokraterna om grunderna för svensk utrikespolitik.*

Uppenbarligen har en och annan säkerhetspolitisk betraktare tidigare inte riktigt gripit var de avgörande skiljelinjerna går i den svenska debatten, eller ens att några sådana egentligen existerar. Men om inte förr torde skillnaderna nu ha uppenbarat sig för de flesta i genren efter riksdagens nyligen överstökade utrikespolitiska debatt. För där framgick klart och tydligt att skillnaderna mellan den socialdemokratiska och moderata (eller borgerliga, med folkpartiet) synen på svensk säkerhet alls inte är små och försumbara. Det är alls inte så, som vissa säkerhetspolitiska bedömare tycks mena, att en artikel hit eller dit bara är teoretiska futiliteter i den globala utvecklingen mot gemensam lycka.

*Fil Dr ANN-SOFIE DAHL är statsvetare och säkerhetspolitisk forskare och bl a författare till boken *Den Moraliska Stormakten* (Timbro 1991).*

Istället råder stor, närmast avgrunds djup, skillnad mellan de två tolkningarna; med i NATOs gemenskap eller ute i allianslöshetens utanförskap, i åtnjutande av säkerhetsgarantierna i alliansens Artikel fem eller inte. Den trätan kan näppeligen avfärdas som en ynka artikel hit och dit som inte gör någon större skillnad.

Allianslös friåkare

För Artikel fem gör all skillnad i världen. Utan Artikel fem fortsätter Sverige att satsa på en karriär som allianslös friåkare, vars chanser att få gratis skjuts minskar allteftersom alltfler passagerare i omvärlden väljer att lösa biljett. Med Artikel fem kommer Sverige i åtnjutande av alla de rättigheter som vår regering sedan årtionden har försökt tillskansa sig på genvägar, men åläggs också de skyldigheter som tillkommer en medlem i klubben. Vi skulle med andra ord ta fullt ansvar såväl för vår egen som för omvärldens säkerhet. Att beteckna skillnaden mellan dem som är an-

hängare av respektive uppfattningar som liten och ointressant är således både förvirrat och förvirrande.

Istället är det två klara motsättningar som möts i debatten. Den socialdemokratiska regeringen och dess isolationistiska stödtrupper har lagt upp en i och för sig slug, men omoralisk och ineffektiv, strategi med det uttalade målet "allt utom Artikel fem". Syftet är att placera Sverige så nära NATO som det någonsin går, minus de avgörande säkerhetsgarantierna. Så många rättigheter som det någonsin går, men inga skyldigheter, tack, är den politikens enkla sammanfattning.

På andra sidan skranket leds kampen av Carl Bildt, som till skillnad från det stora flertalet svenskar har skådat krigets brutala sanning i vitögat och, som han bland annat visade i en artikel på DN Debatt (11/2), kommit fram till att det på alla vis torde löna sig betydligt bättre att ingå i de samarbetsstrukturer som vi är beroende av, än att oavsett händelseut-

vecklingen fortsätta att stå utanför i ett utslag av trotsigt självhävdelsebehov. Det har visserligen tagit moderaterna ett tag att komma hithän att NATO-medlemskap faktiskt och explicit förespråkas, längre än för folkpartiet som upplevde en aktivistisk höjdpunkt under den förra partiledningen. Men för var dag som går blir språket klarare och budskapet tydligare, och för det är vi enbart tack-samma.

Moralisk stormakt

För att kunna tolka den socialdemokratiska politiken är det viktigt att förstå dess ursprung i den traditionella ambitionen att framstå som ett i alla avseenden unikt och världsledande land. Under de senaste åren har drömmarna om den moraliska stormakten återuppstått i all sin forna glans eller matthet, beroende på perspektiv. Tankarna om det internationellt föredömliga Sverige är inte på något vis begränsade till utrikespolitiken, utan återfinns i stort sett inom varje politiskt område.

Sverige ska, förklaras det med stolthet i stämman från Rosenbad, vara världsbäst på allt, ett föredöme i alla frågor oavsett hur den egna meritförteckningen ter sig, och ånyo presenteras Sverige som en internationell modell för omvärlden att kopiera och beundra. Rollen som världsbäst föredöme gäller inte minst i utrikes- och säkerhetspolitiken. Sverige har inte lämnat Tredje Världen åt sitt öde, men den moraliska stormaktsrollen appliceras nu före-

trädesvis på det regionala planet i Östersjön, där den socialdemokratiska regeringen anser sig ha en mycket speciell och unik uppgift som inget annat land än vårt eget är kapabelt att utföra. Påhejade av vissa utländska diplomaters missriktade vänlighet hävdas det med bestämdhet och övertygelse att Sverige genom sin alliansfrihet (eller om man så vill, allianslöshet) kan agera diplomatiskt och politiskt i regionen på ett vis som är förhindrat andra, allierade stater.

I verkligheten är det precis tvärtom. Allianslösheten begränsar dess användare istället för att ge dem vidgade möjligheter. Tron på den svenska nischen hämmas markant av det enkla faktum att den allianslösa politiken inte finner några som helst sympatier i de baltiska stater som den avser att assistera. Det är inte hos resurslösa alliansfria aktörer som de sårbara baltiska staterna söker stöd. Likaså torde det inte förvåna att NATO föredrar att lita till sin egen allierade i regionen, Danmark. Och av de båda alliansfria staterna uppskattas det konstruktiva och realistiska Finland mångt mycket mer på amerikanska *State Department* och *Pentagon* än det självförhålligande och nostalgiska Sverige.

Tanken att allianslösheten skulle bevilja Sverige ett aktivistiskt utrymme att agera som är förnekat andra, allierade stater – och omvänt, att ett alliansskap skulle låsa vårt land vid prefabricerade kollektiva lösningar – bygger på ett stort missförstånd. Minsta lilla kunskap om NATO av-

slöjar att de sexton medlemsländerna knappast är ett sällskap som viljelöst färdas framåt i flock, femton mindre anförda av en stor jätte.

Det finns förvisso gott om aktivister innanför NATOs väggar. Danmark (som från att tidigare mest ha satt sig på tvären under de senaste åren har anfört alliansens politik gentemot de baltiska staterna), Nederländerna och Kanada – vars minröjarpolitik inte uppskattas det minsta i Washington DC – är några exempel på aktivister med enastående förmåga att understundom reta gallfeber på sin störste allierade. Den politik som de och andra allierade bedrivit med kraft under årens lopp bekräftar att det föreligger synnerligen goda möjligheter att kombinera alliansskap med en självständig utrikespolitik för den som så skulle önska.

Rostiga doktriner

Även inom NATO skulle Sverige med andra ord utan vidare kunna driva en aktiv linje i Östersjöpolitik och på andra håll. Och det kan mycket väl vara så att Sverige har en speciell roll att spela i Östersjön, men i så fall är det utifrån vår geografiska belägenhet, inte på grund av allianslösheten.

Men en sådan roll avstår den svenska regeringen från till förmån för en rostig och otidsenlig doktrin som tillika marginaliserar oss från allt reellt inflytande över skeendet i vårt närområde. Sverige tackar därmed självmant nej till den historiska möjlighe-

ten att med kraft kunna bistå de baltiska staterna i deras sökande efter säkerhet. En sådan politik avfärdar vårt lands utrikesminister som "gammaldags". Den solidaritetsdoktrin som bar upp den moraliska stormaktspolitiken under tidigare decennier verkar väldigt långt borta idag.

För är det en etikett som den svenska säkerhetspolitiken inte är förtjänt av så är det just "moralisk." På punkt efter annan väljer den svenska regeringen positioner som är raka motsatsen till moraliska ställningstaganden. Att avstå från att militärt skydda sin befolkning genom att rusta ner det egna försvaret till parodiska nivåer, utan att kompensera med ett kollektivt skydd i allians, är omoraliskt. Att söka plocka russen i kakan genom att ta för sig av rättigheterna utan minsta intresse för ett solidariskt påtagande av också de skyldigheter som normalt medföljer är omoraliskt, och egoism av yppersta märke.

Att inte kunna tänka sig att solidariskt försvara närstående folk i nöd, utan enbart värna om det egna skinnet, är omoraliskt och oaptitligt oavsett hur många svenska soldater som deltar i fredsbevarande operationer utomlands. Att kalla en politik som har baserats på hemliga överenskommelser om stöd från NATO för "alliansfri" är likaså det omoraliskt och ohederligt.

Med en fortsatt omoralisk politik och i avsaknad av faktiska garantier fortsätter Sverige att liksom loppan leva på hoppet att NATO ändå kommer till vår assistans den dag något

händer. Det är till att vara optimist i överkant. Med allt vidare medlemskrets hamnar Sverige allt längre bort från de stater som NATO förbinder sig att försvara. Med nitton och fler medlemsländer finns det ingen som

” Att inte kunna tänka sig att solidariskt försvara närstående folk i nöd, utan enbart värna om det egna skinnet, är omoraliskt och oaptitligt oavsett hur många svenska soldater som deltar i fredsbevarande operationer utomlands. ”

helst anledning för NATO att prioritera ett Sverige som – osolidariskt och omoraliskt – står utanför i den egensinniga och allt annat än säkerhetsbefrämjande ambitionen att vara annorlunda och unikt till varje pris.

Antagandet att Sverige till syvende og sist (vilket vore alldeles för sent) skulle få hjälp utifrån att försvara sig bygger även det på tanken att vi är märkvärdigare än alla andra, dvs att vårt territorium skulle vara strategiskt sett så exceptionellt betydelsefullt att allierade stater skulle få stå åt sidan för den allt annat överskuggande uppgiften att rädda viktiga Sverige. Det är bara att konstatera att riktigt så står det inte till; inte heller i det avseendet finns det anledning för Sverige att

slå sig för bröstet och kalla sig världsbäst. Möjligen är det ett uttryck för historielöshet och okunskap om hur snabbt den internationella utvecklingen kan förändra den strategiska situationen.

Artikel fem tilltalar således inte den socialdemokratiska regeringen det minsta. Men i det "nya NATO" som så vackert målas upp (som om det vore något som helst fel med det gamla) blir väl säkerhetsgarantierna allt mindre centrala? Jo, det är möjligt, om det nya NATO skulle utvecklas i sin allra mest negativa riktning, nämligen till ett alternativt OSSE. Ett sådant NATO är emellertid i första hand attraktivt för just den svenska regeringen och inte så många fler. Definivt inte för de länder som energiskt knackar på NATOs dörr. Det som polacker, tjecker, balter och andra söker sig till är det "gamla" NATO med pålitliga säkerhetsgarantier, inga mysklubbar som sträcker sig halvvägs runt jorden.

"Nya NATO" är möjligen bra när det gäller att sälja in nya tankar hos det svenska folket, men som säkerhetsstruktur har det föga egentligt attraktionsvärde för vårt land såväl som för de flesta andra. Men så är den svenska säkerhetspolitiken i den nuvarande tappningen en salig blandning av romantisk mytbildning om den egna förträffligheten, neutralitetsnostalgi och lösa antaganden, och i mycket ringa grad fokuserad på frågor som rör landets säkerhet. Vad nu utrikesministern kan tycka är så "modernt" med det.